

ПІРАНДЕЛЛО — ДРАМАТУРГ ОГОЛЕНИХ МАСОК

У 1865 — 1874 рр. в Італії лютувала четверта епідемія холери, що прийшла туди з Індії через Мекку, потім Александрію.

Ця пошесть не обминула й Сицилії. В серпні 1867 р. Франческо Піконе писав: «Холера повертається, люта і невблаганна... Ті, хто залишається в своїх оселях, мруть, як мухи».

Тож не дивно, що жителька Агрідженто Катеріна Річчі-Грамітто, чекаючи на свою другу дитину, знаходить собі притулок на віллі, яка мала назву «Хаос» і яку вона принесла в посаг своєму чоловікові Стефано Піранделло, коли одружилася з ним у 1863 р. Там і народився син Луїджі 28 червня 1867 р.

Сам Піранделло так оповідає про своє народження: «... Однієї червневої ночі я впав світлячком на землю під великою самотньою пінією, що височіла посеред сарацинських олив на краю широкої гірської тераси, складеної з голубої глини, яка уривалася над африканським морем... Отож я впав там на землю, тоді як безліч інших світлячків шугали в небо над пагорбом, на якому стояло місто, де того року шаленіла смерть. Від жаху, що його навіювала їй та моровиця, моя мати привела мене на світ раніше, ніж передбачалося, в тій безлюдній місцевості, де знайшла собі прихисток...»

Місто, «яке стояло на пагорбі», називалося тоді Джирдженті (сьогодні — Агрідженто).

Письменник широко вірив, і Нарделлі, перший біограф Піранделло, який повідомляє нам чимало фантастичних фактів, це підтверджує, що першим спогадом, який закарбувався йому в пам'ять, було повне затемнення Сонця, що нібито сталося в 1868 р. Воно й справді було, але на два з половиною роки пізніше, 22 грудня 1870 р. Його яскраво описує Піконе у своїй неоціненній «Історичній хроніці Агрідженто»:

«Повне затемнення Сонця. Спостерігати його в Агрідженто прибули князь ді Лампедуза і колишній єзуїт падре Перроне. Вони оселилися в будинку Паннамо, маючи наповхаті дві підзорні труби, тоді як у метеорологічній обсерваторії, розміщеній на даху палацу, прилаштувалися професори Гаetano Ногіто, Луїджі Кобао і Франческо Террачіні. Великий натовп піднявся на вершину гори Атенеа, озброївшись підзорними труба-

Піранделло у Віареджо, 1934 р.

ми, біноклями, закіптюженими лінзами. Приблизно о першій годині дня світло почало тьмяніти, і я розгледів у телескоп на правій половині сонячного диску дві плями. Мірою того, як на Сонце насувалася місячна тінь, воно світило дедалі слабкіше. О другій дня тінь накрила весь диск, але він був охоплений вогняним кільцем. І тоді на землю запали сутінки, дзвінко защебетали пташки, навколишні предмети прибрали блілого, фосфоричного кольору. В небі стало видно Сатурн, Венеру, Меркурій, Вегу, з натовпу залунали крики захвату, почувалися оплески. Та вже за кілька хвилин сліпучий, осяйний краєчок Сонця визирнув з-поза тіні...»

У грудні 1870 р. Луїджі було три з половиною роки, і шішком можливо, що в пам'яті дитини, обдарованої яскравою уявою, справді відбилася така незвичайна подія: «... На землю запали сутінки, дзвінко защебетали пташки...»

Родина Піранделло жила в Джирдженті. Початкову освіту Луїджі здобув удома (свого вихователя Пінцоне письменник згодом опише в новелі «Вибір»). Потім батько вирішив віддати його в технічне училище Джирдженті, а коли родина переселилася в Порто Емпедокле, він продовжив своє навчання в реальному ліцеї-гімназії. В 1880 р. родина виїждить до Палермо, де живе кілька років, і так Луїджі ходить до гімназії-ліцею Віктора Еммануїла Другого. Коли напри-

Луїджі в 1884 р. у віці 17 років.

кінці 1885 р. батьки повертаються в Порто Емпедокле, Луїджі залишається в Палермо закінчувати ліцей і готуватися до вступу в університет. Він навчається і водночас відвідує театри. Театром Луїджі захопився ще в дитячому віці в Джирдженті. В Палермо він пише свої перші драми, які хоробро показує відомим акторам комічного жанру, що гастролювали в місті. Відгуки несхвальні, й розчарований початківець спалює всі свої рукописи.

Але цю кризу він швидко долає. Вже через десять днів пише в листі до родини, що створив народну комедію на сім сцен. «Якщо днів через п'ять або сім вона мені ще подобатиметься, віддам її Дузе для постановки на сцені».

Елеонора Дузе тоді справді перебувала в Палермо, декламуючи там твори Дюма і Сарду.

Невдовзі він поїде до Рима, щоб продовжити навчання в університеті. В кінці 1887 р. Луїджі заручується з кузиною Розалією, дочкою батькового брата, дядька Андреа. Розалія старша від нього на кілька років, і заручини відбуваються всупреч волі батьків.

Отже, Рим, де майбутній письменник записується на другий курс літературного факультету.

Рим полонив молодого Луїджі. Він пише матері: «Місто мені надзвичайно подобається, і не хотілося б ніколи звідси виїжджати».

Проте йому доводиться звідти виїхати. Професор Моначі, доцент романської філології, радить йому завершити освіту в одному з німецьких університетів. З осені 1889-го до весни 1891 р. Луїджі навчається в Бонні.

21 березня 1891 р. захищає на факультеті філософії Боннського університету дисертацію на тему: «Звуки і розвиток звуків у діалекті Джирдженті» й одержує диплом.

Свою першу книжку віршів «Радісне зло» Луїджі опублікував у 1889 р., перед від'їздом до Бонна.

Навесні 1891 р. він повертається до Італії. Вдома, в Джирдженті, не знаходить себе, нудьгує і зрештою вирішує оселитися в Римі.

В серпні 1891 р. розриває заручини з кузиною.

В Римі Луїджі починає обертатися в літературному середовищі, з яким зацікавився ще до від'їзду в Бонн. Входить у приятельські взаємини з Капуаною, який зібрав навколо себе гурт сицилійських і південноіталійських письменників. Зустрічається з групою веристів, що перебувають у відвертій опозиції до Габріеле д'Аннунціо та його послідовників. Літературні друзі високо цінують ерудицію молодого Піранделло та його твори. Згадуючи про ті роки, всі змальовують його як людину делікатну і стриману.

«Білявий, з борідкою Назарянина, з довгим волоссям, що відкинуте назад і заховане під крилатим касторовим капелюхом,— було в його стрункій шляхетній поставі, у виразі майже блілого обличчя щось таке, що не дозволяло впізнати в ньому сицилійця» (Капуана).

Це Капуана переконав Піранделло писати прозою. «Аж до 1892 р. мені уявлялося неможливим писати якимось інакше, ніж віршами. Але Луїджі Капуана умовив мене спробувати себе в ролі оповідача, тобто писати прозою»,— згадує Піранделло.

І в 1892 р. він починає свій перший роман «Відкинута», що його закінчить наступного року в Монте Каве, поблизу Рима. В тому ж таки 1892 р. створює свої перші новели «Багатійка» і «Галантний позикодавець».

Порада Капуани впала на сприятливий ґрунт. Новели. Цілий тлум персонажів, зіткнення доль, часто скалічених і трагічних, доль, підхоплених виром бурхливих пристрастей. Цей оповідний спадок Піранделло згодом використає для створення багатьох своїх драм, ніколи не обмежуючись простою театралізацією прозового твору, а відштовхуючись від новели (чи від кількох новел), щоб дати життя цілковито новій ситуації.

Наприкінці 1893 р., приїхавши на Сицилію, Піранделло знайомиться з Антоніеттою Портоланом, вродливою дівчиною з Агрідженто. 27 січня 1894 р. вони одружуються, в 1895 р. в Римі на віа Сістіна, де оселилися молодята, народжується

їхній первісток Стефано, а в червні 1897 р. в новому будинку на віа Вітторіа Колонна — їхня друга дитина, донька Ліетта.

Навесні 1898 р. Піранделло запрошують позаштатним професором на кафедрі лінгвістики і стилістики Жіночого магістерського інституту в Римі.

В 1899 р. в родині Піранделло з'являється третя дитина — син Фаусто.

В ті роки Піранделло дуже багато працює. Це життєва необхідність, адже велика родина вимагає великих витрат. Плоди того діяльного життя були численні: поезії, новели, нариси, рецензії, що їх він публікує в літературних газетах і журналах «Ла критіка», «Ла Рів'єра Лігуре», «Рома леттерарія», «Фолькетто», «Віта нуова», «Ла трибуна», «Ла Націоне леттерарія», «Рассенья сеттіманале універсале», «Рома ді Рома» тощо.

В 1903 р. з Сицилії надійшла прикра звістка про затоплення сірчаного рудника, куди Стефано, батько Луїджі, вклав гроші невістчиного посагу. Ця звістка довела Антоніетту до нервового зриву, в неї відмовили ноги. Жити стає дедалі важче.

Стан здоров'я Антоніетти особливо погіршується після 1909 р., коли помирає її батько Калоджеро Портолані. За порадою лікарів вона часто виїздить до Джирдженті. Подружжя Піранделло взяло також собі за звичай вибиратися на природу, в сільську місцевість неподалік від Рима. Про ті дачні вакації нагадують невеликі картини олією, що їх Луїджі тоді малював.

Упродовж зими 1910 р. Антоніетта живе в Джирдженті, а Луїджі залишається в Римі з сином Стефано, який навчається в інтернаті. Мабуть, саме в ті роки міцніють дружба та взаєморозуміння між батьком і сином. Їх об'єднує також спільна любов до творчості, яка позначатиме їхні стосунки аж до смерті Піранделло-батька.

В 1911 р. видавець Кватрینی видає друком роман Піранделло «Ії чоловік», в 1913 р. у видавництві братів Тревес виходить ще один його роман «Старі й молоді». В ньому Піранделло викладає деякі зі своїх політичних поглядів. Це погляди сицилійця, який прагнув національної єдності й почуває себе одуреним у своїх сподіваннях.

В 1912 — 1913 рр. хвороба Антоніетти загострюється.

В 1914 — 1915 рр. Піранделло написав роман «Крутифільм», опублікований у «Нуова антолоджія» 1915 р. і перевиданий 1925 р. під новим заголовком «Нотатки Серафіно Губбіо, кінооператора». Роман являє собою шоденник кінооператора, який дістав прізвисько Крутифільм, де йдеться не тільки про його працю, а й про життя, яким живуть кіноактори.

В ті роки письменник жив на віа Алессандро Торлонія. Неподалік від його будинку стояли павільйони кіностудії. Він не раз ходив туди дивитись, як відбуваються зйомки, і дуже скоро відчув великий потяг до нового мистецтва.

Відтоді з кінематографом його завжди

Перші видання книжок Піранделло.

Стефано, батько Луїджі. 1919 р. він покидає Сицилію і живе в Римі як у домі Луїджі, так і в домі дочки Ліни Помер в 1924 р за кілька місяців до того, як йому виповнилося 90.

поєднували міцні й дружні стосунки. За його сюжетами, за його новелами, романами та комедіями було створено безліч фільмів. Але всі вони (включно зі славетним «Якою ти мене хочеш» з Гретою Гарбо) вельми сумнівної мистецької якості. Виняток — «Небіжчик Маттіа Паскаль» Марселя Ерб'єра, знятий 1925 р. в Парижі, з Іваном Мозжухіним у головній ролі.

24 травня 1915 р. Італія вступає у війну. Стефано записується добровольцем до війська і вже невдовзі потрапляє в полон. Між батьком і сином розпочинається тривале листування. Того ж таки 1915 р. помирає мати письменника.

В роки війни Піранделло багато працює, приділяючи головну увагу театрові.

В 1918 р. він вигадує назву для свого театру: «Оголені маски». Назва була дуже вдалою, виразивши саму суть його драматургічної творчості. До першого тому п'єс Піранделло, виданого Тревесом, увійшли: «Подумай про це, Джакоміно», «Це так (якщо вам так здається)» і «Втіха цнотливості».

В 1919 р. Піранделло пише для відомого актора Гандузю комедію «Людина, звір і добродіє». Поставлена в Мілані, вона терпить провал.

В 1920 р. він створює ще одну комедію, «На краше», яку ставить Руджеро Руджері. А через кілька днів у Венеції Марія Летіція Челлі здобуває великий успіх у виставі «Як спочатку, краше від початку».

В тому ж таки 1920 р. — ще одна прем'єра: «Синьйора Морлі, одна і дві».

В 1921 р. відбулася бурхлива прем'єра п'єси «Сім персонажів у пошуках автора».

В 1922 р. — триумфальна постановка «Генріха IV» в Мілані: в головній ролі — Руджеро Руджері.

Водночас у Лондоні, Нью-Йорку, а потім і в Парижі йдуть вистави «Сімох персонажів».

У Парижі п'єсу поставив Жорж Пітоєв. Піранделло був присутній на прем'єрі, вперше виїхавши за межі Італії з однією зі своїх п'єс. Комедія швидко завойовувала Париж, і за кілька років «Сім персонажів» були поставлені не тільки в інших європейських столицях, а й в усьому світі. Відтоді починає їздити по світу й сам Піранделло. В грудні 1923 р. він вирушає з Неаполя пароплавом до Нью-Йорка.

Говорячи про «Сімох персонажів», ми вже згадували, що публіка вже звикла до бурхливих прем'єр Піранделло. Але грозиві хмари почали збиратися ще перед першою виставою нової п'єси «Кожен по-своєму». Доменіко Ланца, «критик лютий і вельми шанований», ворог Піранделло (так його визначає автор) дав негативну оцінку п'єсі ще до її постановки на сцені, коли вона тільки з'явилася друком. Однак прем'єра мала великий успіх; втім, думки критиків розділилися.

6 жовтня 1924 р. в Римі, в нотаря Метелло Менкореллі, було підписано акт про створення Римського театру мистецтв. Це мав бути театр для постановки високоартістичних спектаклів з відданням переваги в репертуарі молодим італійським авторам. Першими ентузіастами-засновниками цього «маленького театру» стали Стефано Ланді (Стефано Піранделло) і Оріо Вергані. Їх підтримали Клаудіо Арджентьєрі, Антоніо Бельтранеллі, Джованні Кавіккйолі, Массімо Бонтемеллі, Марія Летіція Челлі, Паскуале Кантарелла, Ламберто Пікассо, Джузеппе Преццоліні і Ренцо Ренді. Тому цей театр дістав і другу назву: Театр одинадцятьох. До праці залучили також Луїджі Піранделло, на той час уже уславленого і досвідченого драматурга, — він мав стати директором Театру мистецтв.

2 квітня 1925 р. відбулося врочисте відкриття Театру мистецтв виставами «Свято Господа з Корабля» Піранделло та «Божества гори» Лорда Дункані. Якщо артистичні результати були більш ніж задовільними, то економічні — катастрофічними (борги становили 336 тисяч лір). Тоді трупа вирішила податися на зарубіжні гастролі, — в Париж і Лондон, — сподіваючись поліпшити становище.

Муссоліні зробив внесок (50 тисяч

лір) у Театр мистецтв і обіцяв іншу допомогу. Допомога справді надійшла, але недостатня, як повідомив Піранделло в своєму листі до Муссоліні від 25 серпня 1925 р.

Піранделло прихилиється до фашизму, сподіваючись, що дуче та його уряд допоможуть йому у створенні некомерційного державного театру, але цим його надіям так і не судилося справдитись. Насправді фашизм, хоч і був зацікавлений у підтримці славетного драматурга, згодом лауреата Нобелівської премії, ніколи повністю не довіряв ані йому, ані його мистецтву. В рапортах тодішньої політичної поліції можна прочитати: «... Фашист того гатунку, які носять відзнаку в петлиці, але не в серці, амбітний, гострий на язик, схильний до шарлатанства, легко змінює погляди та хазяїв залежно від того, звідки вітер пові...»

З відкриттям Театру мистецтв життя для Піранделло набуло нового змісту — в нього увійшла молода міланська актриса Марта Абба, що дебютувала у виставі «Наша богиня» Массімо Бонтемпеллі.

Десятиріччя від 1916-го до 1925 р. було найбагатше на театральну продукцію Піранделло. В ті роки, після періоду новелістики та романів, з'явилися на світ його найголовніші п'єси: «Ліолá», «Це так (якщо вам так здається)», «Берет із дзвіночками», «Втіха цнотливості», «Людина, звір і добродесність», «Сім персонажів у пошуках автора», «Генріх IV», «Одягти голих», «Життя, яке я тобі дав», «Кожен по-своєму», «Свято Господа з Корабля». Коли він став директором Театру мистецтв і очолив трупу, його творча активність знижується. Він і далі пише для театру, але уривками.

На завершення цього багатого і щасливого творчого періоду Піранделло публікує свій останній роман «Хтось, ніхто і сто тисяч» з довгим підзаголовком «Роздуми Вітанджело Москарда, загальні — про життя людей, і особисті — про його власне, у восьми книгах».

Нова театральна трупа (трупа Піранделло) через кілька днів після повернення з лондонських та паризьких гастролей якийсь час виступала в Мілані, потім вирушила в тривале турне по Німеччині, потім гастролювала в багатьох містах Північної і Центральної Італії аж до липня 1926 р. Після місячного відпочинку трупа знову вирушила в гастролі по Італії, а з 14-го по 22 грудня побувала в Празі, Відні, Будапешті.

4 жовтня 1926 р. Піранделло написав д'Аннунціо, просячи дозволу поставити «Корабель», але цей намір не було здійснено. А втім, Піранделло ставив ду-

Марта Абба.

же мало п'єс інших авторів. З італійців можна назвати Де Стефані, Савініо, Вергані, Марінетті, Россо ді Сан Секондо, а з іноземців — Євреїнова, Вільдрака, Ібсена, Унамуно. Театр мистецтв і його трупа орієнтувалися здебільшого на п'єси самого Піранделло.

Виїхавши з Рима, трупа сідає в Генуї на корабель «Король Вітторіо» і вирушає в тривалі тримісячні гастролі в Південну Америку — Аргентину, Уругвай і Бразилію. Гастролі мали великий успіх — артистичний і фінансовий.

Повернувшись до Італії, після короткого перебування в Неаполі, трупа їде на Сицилію.

Втома від тривалого керівництва Театром мистецтв і його трупою починає даватися взнаки. Поступово в Піранделло розвивається гостра неприязнь до імпресаріо, до власників театрів, до театральних агенцій, які віддавали перевагу театрові комерційному і створили, по суті, монополію. Піранделло страждає від постійної перевтоми, він почуває себе оточеним ворогами.

З 1926-го по 1936 рік його життя можна повністю реконструювати за листами, які від надсилав Марті Абба. Марта була далеко, Піранделло писав їй майже щодня (ці листи актриса потім подарувала Принстонському університетові в Сполучених Штатах).

10 серпня 1928 року Піранделло пише в листі до Оджетто з Віареджо, де його трупа давала останній гастрольний спектакль «Жінка з моря» за Ібсеном: «Через кілька днів я розлучаюся з трупою. І, мабуть, утечу кудись якомога далі, за межі Італії».

А в квітні напише з Мілана синові Стефано: «Думка про осіле життя вселяє мені жах».

Отже, Піранделло сприймає як визволення кінець свого директорства, але водночас жахається «осілого життя». Через кілька днів він напише в листі до Ліетти: «Не знаю, чи то я втікаю від життя, чи життя — від мене».

Піранделло їде до Берліна. Його перебування там чітко ділиться на два періоди. Перший тривав від жовтня 1928 р., коли він приїхав туди з Мартою, до березня 1929-го, коли Марта залишила його й повернулася до Італії. Перший період був сповнений напруженою і гярячковою діяльністю. Він домовляється з Адольфом Ланцом про написання сценарію «Шість персонажів», вечорами відвідує ресторани, театри, кафе.

Потім Марта від'їжджає. Її відсутність нестерпна для Піранделло. Марта чекала п'ять місяців, поки будуть виконані обіцянки, які щедро одержував Піранделло, але жодного контракту не було реалізовано, не було й надії, що Піранделло зможе працювати за кордоном. Тоді актриса вирішує повернутись до Італії, боячись, що тривала відсутність зашкодить її кар'єрі. Марта від нього далеко. Це було найтяжчою мукою для Піранделло, який завжди хотів бачити її поруч.

Залишившись сам-один у Берліні, він намагається знайти розраду в праці і трудиться над новою п'єсою «Сьогодні ми імпровізуємо». Її було вперше поставлено в Кенігсберзі (25 січня 1930 р.), і публіка прийняла її досить тепло. Але в Берліні критика дала негативний відгук на п'єсу, і під час прем'єри навіть зчинилася бійка. Для Піранделло це було тяжким ударом, і він вирішує покинути Берлін.

Тут принагідно згадаємо, що 1929 р. в Італії Піранделло було обрано академіком.

Марта повернулася на сцену й організувала трупу. 18 лютого 1930 р. вони поставили в Мілані нову п'єсу Піранделло «Якою ти мене хочеш», натхнену Мартою, присвячену Марті. То був один з найбучніших успіхів і автора, і актриси.

Піранделло в Парижі. В 1932 р. він пише там «Байку про сина, який перемінився». Липень проводить у Лідо де Камайоре в невеличкому готелі, неподалік від будинку Марти. Потім їде в Кастільйончелло і там протягом серпня і вересня створює п'єсу «Коли ти є кимось» для Руджері.

Нарешті Піранделло зацікавився й Голлівуд. Після бучного успіху на Бродвеї «Метро-Голдвін Майер» знімає «Якою ти мене хочеш» за режисурою

Джорджа Фіцморіса, з Гретою Гарбо, Еріком фон Строеймом і Мелвіном Дугласом.

Восени Піранделло повертається до Парижа на прем'єру «Якою ти мене хочеш». Він пише Стефано, що успіх грандіозний, у театральному світі Парижа тільки про це й говорять.

І все ж таки Піранделло вирішує повернутися зі свого добровільного вигнання до Італії.

В серпні 1933 р. виїздить до Буенос-Айреса, де йому запропонували поставити «Коли ти є кимось».

В Італії п'єсу «Коли ти є кимось» зіграла трупа Марти Абба в листопаді того самого року.

10 грудня 1934 р. в Стокгольмі відбувається врочиста церемонія вручення Піранделло Нобелівської премії. Мотивація Шведської Академії звучить так: «Цьогорічна Нобелівська премія з літератури надається Луїджі Піранделло за сміливе й талановите оновлення мистецтва драми і сцени».

В липні 1935 р. Піранделло їде до Нью-Йорка, сподіваючись, що його запросять у Голлівуд, але марно. Він пише в листі до Марти: «До мене дійшла чутка, що Руджері оголосив прем'єру «Невідомо як» у Туріні на жовтень. Але думка про те, що знову доведеться чекати вироку публіки, навіює мені відразу. Хотів би спокійно попрацювати над своїм романом і новелами...»

Роман мав називатися «Відомості про мимовільне перебування на землі», а новели увійшли до збірника «День».

Від названого вище роману збереглися тільки фрагменти. Піранделло виношував думку про ще один роман, під назвою «Адам і Єва». В ньому, внаслідок космічного катаклізму, людство раптово гине, і на землі лишаються тільки хлопці і дівчина, які мають можливість вижити і продовжити людський рід. Отже, це Адам і Єва, у яких, проте, цивілізація не попереду, а позаду.

Сходячи з пароплава в Неаполі після повернення з Нью-Йорка, Піранделло мав серйозний серцевий напад. Через кілька днів у Римі він пережив другий напад. В листі до Марти він пише: «Цього року мене надто виснажили постійні мандри та надмірні емоції — святкування в Стокгольмі, святкування в Парижі, святкування в Лондоні, подорож в Америку — і жодної хвилини перепочинку. Занадто».

Десь у кінці 1936 р. Піранделло змагає відчуття, що жити далі немає сенсу. Марта від нього далеко, він уже чи то неспроможний створювати нових персонажів, чи то втратив до цього всякий

інтерес. Життєва снага витікає з нього, і залишається одна стареча оболонка.

«Ніколи я не почувався таким самотнім і далеким від життя,— пише він Марті. — Ніщо не навіює мені бажання жити, з кожним днем мене все більше змагає втома, і я втратив усяку охоту топтати ряс».

В кінці 1936 р. Піранделло відвідує зйомки фільму «Небіжчик Маттіа Паскаль».

«У студіях неймовірно холодно»,— нарікає він, повернувшись додому. Раптова люта лихоманка дає ускладнення на легені, ослаблені багаторічним палінням, і руйнує їх за кілька днів.

Луїджі Піранделло помирає 10 грудня 1936 р. о 8. 55 ранку.

Фашистська влада хотіла була влаштувати письменникові бучний похорон. Проте ось що він написав на пожовклому аркуші паперу (більш як за двадцять років до своєї смерті):

«Прошу шанувати мою останню волю:

1. Нехай мою смерть оточуватиме мовчанка. Прошу своїх друзів, прошу недругів не тільки не повідомляти про неї в газетах, а й узагалі обминути її увагою. Не треба ані оголошень, ані запрошень.

2. Коли я помру, не треба мене вдягати. Загорніть мене, голого, в простирадло. І щоб на моєму смертному ложі не було ані квітів, ані жодної запаленої свічки.

3. Нехай мене покладуть на просту бідняцьку підводу. І щоб ніхто мене не супроводжував, ані родичі, ані друзі. Віз, кінь, фурман — і досить.

4. Спаліть мене. Мое тіло, шойно воно згорить, розвійте за вітром. Бо не хочу, щоб від мене залишився бодай попіл. Та якщо це не виявиться можливим, то відвезіть урну з моїми останками на Сицилію і замуруйте в якийсь камінь у тій місцевості, біля Джирдженті, де я народився».

«Наступного дня туман зволожив останні засохлі квіти в садочку за тією хвірткою, на віа Антоніо Босіо. Непоказний кінь, запряжений у бідняцького воза, зупинився на мокрій вулиці, викинувши ноги вперед, щоб не ковзались. Усе відбулося так, як заповідав дорогий маестро. Ялинову труну, вимазану коричневою глиною, поставили на воза, й нечисленні друзі, стоячи біля хвіртки, дивились, як підвода рушила в напрямку оповитих туманом дерев, що бовваніли в кінці провулка». (Альваро, передмова до «Новел».)

Його тіло було спалено. Той-таки Альваро пише (в книжці «Майже життя»): «Повідомивши мене, що 13 грудня Луїджі Піранделло кремовано, його син сказав: «Лишилася жменька попелу. Так, ніби збігла тисяча років». Я спитав: «А серце, крихітна кулька серця, яка не згорає у вогні, ти її бачив?» — «Нічого там не було. Тільки попіл»,— відповів він.

Останки Луїджі Піранделло замурували під «самітною пінією», біля вілли Хаос, пінією, яка стоїть на краю широкої тераси, що уривається над «африканським» морем.

Публікацію підготував
Віктор ШОВКУН

Самітна пінія, що височіє над «африканським морем», під якою замуровано прах Піранделло.